

บทความวิจัย

เรื่อง ความเชื่อเรื่อง ซ้ำปองก ของคนจีนในประเทศไทย

โดย

นายธนัช ไฉยา

รหัสนักศึกษา 05610824

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อบทความวิจัย	ความเชื่อเรื่อง ซำปอกง ของคนจีนในประเทศไทย
ผู้เขียน	นายธนัช ไฉยา
อาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธุ์
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัย “ความเชื่อเรื่อง ซำปอกง ของคนจีนในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาประวัติความเป็นมาของเจิ้งเหอ ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าซำปอกงและความเชื่อเรื่องซำปอกงของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย โดยมีวิธีการศึกษาด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การลงพื้นที่สำรวจในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร วัดทิพย์วาริวิหาร อีกทั้งยังลงพื้นที่สำรวจในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วัดพญูเชิง จากนั้นนำเสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าซำปอกง ได้แก่ การถูกยอมรับในเรื่องของความเสียสละ รักชาติ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เองเป็นสิ่งที่สร้างแรงศรัทธาของประชาชนมีต่อเจิ้งเหอ ซึ่งเทพเจ้าในคติความเชื่อของชาวจีนจำนวนหนึ่งคือบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ แต่เพราะคุณงามความดีที่ได้สร้างไว้ให้กับประเทศชาติหรือสังคม จึงเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นได้รับการยกย่องบูชา ในส่วนของความเชื่อเรื่องซำปอกงของคนจีนในประเทศไทยนั้น ถึงแม้ว่าในอดีตจะมีการบันทึกเรื่องราวความเชื่อดังกล่าวไว้ แต่ในปัจจุบันความเชื่อเหล่านั้นเริ่มจางหายไปตามกาลเวลา มีผู้คนจำนวนไม่มากที่ยังคงรับรู้หรือมีความเชื่อในเรื่อง ซำปอกง

คำสำคัญ: เจิ้งเหอ, ซำปอกง, ราชวงศ์หมิง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่อง ซ้ำปองก ของคนจีนในประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของ
รายวิชา 450 112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study)

บทความวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา
ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่งจนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้
เสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบคุณครอบครัว เพื่อน ๆ ที่
คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้
สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือมี
ข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ธนัช ไฉยา

สารบัญ

บทคัดย่อ	
กิตติกรรมประกาศ	
สารบัญ	
สารบัญรูปภาพ	
ความเชื่อเรื่อง ซ้ำปอกง ของคนจีนในประเทศไทย	1
เจิ้งเหอในประวัติศาสตร์ของจีน	2
ประวัติของเจิ้งเหอโดยสังเขป	2
ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าซ้ำปอกง	3
การอพยพของคนจีน : ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะ เทพเจ้าซ้ำปอกงแห่งอุษาคเนย์	3
ความเชื่อเรื่องซ้ำปอกงของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย	6
ความเชื่อเรื่องซ้ำปอกงในสยามหรือประเทศไทย	6
การปรากฏรูปเคารพเจิ้งเหอในประเทศไทย	8
รูปเคารพเจิ้งเหอในลักษณะพระพุทธรูป	8
1. วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	8
2. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	10
รูปเคารพเจิ้งเหอในลักษณะเทพเจ้าจีน	12
1. วัดทิพยวารีวิหาร กรุงเทพมหานคร	12
บทสรุป	14
บรรณานุกรม	15

สารบัญรูปรภาพ

จุดปักธูปและเทียน ณ วัดพนัญเชิง	9
ป้ายไม้ความว่า “天地父母” ณ วัดพนัญเชิง	9
พระพุทธรูปรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ณ วัดพนัญเชิง	9
ศาลเจ้าเทพเจ้าไฉชิงเอี้ย ณ วัดพนัญเชิง	9
ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก ณ วัดพนัญเชิง	10
เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก ณ วัดพนัญเชิง	10
ซุ้มประตูศิลปะแบบจีน ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	11
จุดปักธูปและเทียน ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	11
องค์เทพที่กิง ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	11
องค์หลวงพ่โตจำลอง องค์ที่ 1 ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	12
องค์หลวงพ่โตจำลอง องค์ที่ 2 ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	12
พระพุทธรูปรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	12
เสาหินปูนแกะสลักรูปมังกร ณ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	12
ซุ้มประตูวัดศิลปะแบบจีน ณ วัดทิพยวารีวิหาร	13
จุดปักธูปและวางเครื่องสักการะ ณ วัดทิพยวารีวิหาร	13
พระประธาน 3 องค์ ภายในวิหาร ณ วัดทิพยวารีวิหาร	13
เทพเจ้าช่าปอกง ณ วัดทิพยวารีวิหาร	14

ความเชื่อเรื่อง ซำปอกง ของคนจีนในประเทศไทย

เจิ้งเหอ (Zheng He 郑和, ค.ศ. 1371-1433) หรือที่คนทั่วไปรู้จักในนาม “ซานเป่า” หรือ “ซำปอกง” นับเป็นนักเดินเรือผู้เกรียงไกรที่สุดผู้หนึ่งประวัติศาสตร์ของประเทศจีนและของโลก เจิ้งเหอเป็นขันทีในราชสำนักหมิงที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำกองเรือมหาสมบัติ เพื่อเป็นการแสดงความยิ่งใหญ่ของราชสำนักหมิงให้ผู้คนในพื้นที่ต่าง ๆ ได้รับความรู้ เจิ้งเหอได้ใช้ชีวิตอยู่บนผืนมหาสมุทรและดินแดนต่างถิ่นเป็นระยะเวลาถึง 22 ปี จึงอาจนับได้ว่าเจิ้งเหอเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของจีนหรือของโลกก็ว่าได้

การเดินทางหรือสมุทราทรयाตราของเจิ้งเหอ มีทั้งหมด 7 ครั้ง สมุทราทรयाตราครั้งที่ 1 ได้เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1405-1407 กองเรือมีจำนวนทั้งสิ้น 317 ลำ พร้อมด้วยลูกเรือ 27,800 คน เส้นทางในการเดินเรือครั้งแรกนี้เริ่มจอดเทียบท่าที่เมืองท่ากวีเถียนของอาณาจักรจัมปา อาณาจักรมัชปาหิต เมืองเกรซิค เมืองสุราบายา เมืองปาเล็มบัง เมืองมะละกา เมืองคาลิกัต เมืองโคชิน และเมืองศีลอนตามลำดับ

สมุทราทรयाตราครั้งที่ 2 ค.ศ. 1407-1409 กองเรือมหาสมบัติจำนวน 68 ลำ ส่วนกองเรืออื่น ๆ และจำนวนของลูกเรือไม่ปรากฏข้อมูลระบุแน่ชัด เส้นทางในการเดินทางคล้ายกับครั้งแรกโดยเริ่มเทียบท่าที่เมืองท่ากวีเถียน อ่าวสยามหรืออาณาจักรกรุงศรีอยุธยา เมืองมะละกา สมุทราทรयाตราครั้งที่ 3 ค.ศ. 1409-1411 กองเรือมหาสมบัติ 48 ลำ จำนวนลูกเรือ 30,000 คน กองเรือได้เทียบท่าที่จัมปา อยุธยา มะละกา และสุมาตรา

สมุทราทรयाตราครั้งที่ 4 ค.ศ. 1413-1415 กองเรือมหาสมบัติจำนวน 63 ลำ ลูกเรือจำนวน 28,650 คน การเดินทางครั้งนี้เป็นการเดินทางไปยังเมืองท่าฮอร์มุซในอ่าวเปอร์เซีย สมุทราทรयाตราครั้งที่ 5 ค.ศ. 1416-1419 ไม่ปรากฏข้อมูลจำนวนลูกเรือ ครั้งนี้กองเรือได้แวะเทียบท่าที่จัมปา ปาหัง ขวามะละกา สุมาตราลังกา โคชิน คาลิกัต ฮอร์มุซ และเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางคือ เมืองท่าเอเดนบนชายฝั่งทางใต้ของคาสมุทราอาระเบีย

สมุทราทรयाตราครั้งที่ 6 ค.ศ. 1421-1423 การเดินทางในครั้งนี้อันไม่ปรากฏข้อมูลจำนวนกองเรือและลูกเรือ เส้นทางในการเดินเรือได้จอดเทียบท่าที่เกาะสุมาตรา เดินทางต่อไปยังเมืองฮอร์มุซและชายฝั่งแอฟริกาตะวันออก สมุทราทรयाตราครั้งที่ 7 ค.ศ. 1431-1433 กองเรือทั้งหมดจำนวน 300 ลำ ลูกเรือ 27,550 คน การออกเดินทางครั้งสุดท้ายในวัย 60 ปีของเจิ้งเหอนี้ กองเรือได้แวะเทียบท่าที่จัมปา อยุธยา สุราบายา ลังกา คาลิกัต อีกทั้งยังมีกองเรือบางส่วนที่ได้เดินเรือต่อไปถึงคาบสมุทราอาระเบีย และขึ้นฝั่งที่นครเจดดา นครดูฟาร์ นครอันศักดิ์สิทธิ์แห่งเมดินา นครเมกกะ

การเดินทางเรือของเจิ้งเหอนั้นทำให้เจิ้งเหอมีได้เป็นเพียงนักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ แต่ยังคงได้รับการยกย่องเสมือนเป็นเทพเจ้าเช่นกันจากผู้คนที่ย้ายถิ่นในพื้นที่ที่กองเรือแวะไปเยือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อุษาคเนย์ เจิ้งเหอหรือชาปอกลงกลายเป็นตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาช้านานหลายชั่วอายุคนในทุกประเทศของอุษาคเนย์ รวมทั้งประเทศไทยด้วย สำหรับชาวจีนตามชายฝั่งทะเลของจีน เช่น ผู้เจี้ยนกว่างตง ก็ล้วนแต่ยกย่องเจิ้งเหอเป็นหนึ่งในสามของเทพเจ้าที่ได้รับการยกย่องสูงสุด เทพอีกสององค์คือ เทพหยินเจียว หรือไท่ส่วย และเทพฝางจู่กง (สี่บแสง พรหมบุญ, 2555: น. 125)

ในประเทศไทย ไม่มีข้อสรุปแน่ชัดว่าการบูชาเจิ้งเหอในสังคมไทยเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด อย่างไรก็ตามมีหลักฐานจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ของจีนที่ระบุว่าเจิ้งเหอผู้นี้เคยเดินทางมายังดินแดนประเทศไทย และอาจเคยร่วมบูรณะหลวงพ่อดโต วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้คนมักขนานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “ชาปอกลง” อีกทั้งยังปรากฏการสร้างรูปเคารพของเจิ้งเหอในสังคมไทยอีกด้วย สะท้อนให้เห็นว่าในประเทศไทยมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าชาปอกลงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนักวิชาการและนักประวัติศาสตร์หลายท่านได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้ว่าเจิ้งเหออาจจะไม่ได้เข้ามายังอยุธยา กล่าวคือ สมัยการสำรวจเส้นทางเดินเรือของเจิ้งเหอระหว่าง ค.ศ. 1405 – 1433 ในสมัยอันรุ่งเรืองของราชวงศ์หมิง ไม่อาจยืนยันว่า เจิ้งเหอเคยไปอยุธยา แต่ทว่าสมาชิกในคณะของเจิ้งเหอที่สำคัญ ๆ หลายคน เช่น หม่าฮวน หุงเป่า และเฟยซัน ได้ไปเยือนอยุธยาอย่างแน่นอน และอาจไปเยือนเมืองอื่น ๆ ของสยามอีกด้วย (พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, 2529: น. 2)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประวัติความเป็นมาของเจิ้งเหอ ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าชาปอกลง และความเชื่อเรื่องชาปอกลงของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย

เจิ้งเหอในประวัติศาสตร์ของจีน

ประวัติของเจิ้งเหอโดยสังเขป

เจิ้งเหอ (Zheng He 郑和, ค.ศ. 1371-1433) เกิดที่ตำบลคุนหยาง มณฑลยูนนาน เดิมชื่อว่า “หม่าเหอ” ครอบครัวเป็นชาวมุสลิม ค.ศ. 1381 กองทัพแห่งราชวงศ์หมิงนำโดยแม่ทัพฟู่โหยวเต๋อและเจ้าชายจูตี้ ได้นำกองกำลังมากกว่าลี้กกองทัพของชาวมองโกลที่อยู่ในมณฑลยูนนาน และในเวลานั้นเจิ้งเหอในวัย 10 ปีได้ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย

ค.ศ. 1383 เจิ้งเหอหรือหม่าเหอในขณะนั้นถูกแต่งตั้งให้เป็นขันทีในขณะที่มีอายุ 12 ปี และได้รับเข้าไปรับใช้ในราชสำนักของเจ้าชายจูตี้ ของจักรพรรดิหงหวู่ (ค.ศ. 1368 – ค.ศ. 1398) ผู้ปกครองเมืองเป่ย์ผิง ซึ่งในเวลาต่อมาคือปักกิ่ง ชีวิตในราชสำนักของเจ้าชายจูตี้ เจิ้งเหอมีความรอบรู้ในเรื่องการศึกสงคราม นอกจากนี้เจิ้งเหอยังได้ศึกษางานเขียนของขงจื้อ เม่งจื่อ รวมทั้งศึกษาดำราพิชัยสงคราม การบัญชาการรบ

ค.ศ. 1390 เจิ้งเหอในวัย 19 ปี ได้ออกรบกับเจ้าชายจูตี้ในการหยุดยั้งกองทัพมองโกลและได้รับชัยชนะอีกด้วย ค.ศ. 1402 เจิ้งเหอในวัย 31 ปี ได้เป็นหนึ่งในผู้บัญชาการรบของกองทัพเอี้ยนหวางหรือเจ้าชายจูตี้ ในครั้งที่ยกทัพจากเมืองเป่ย์ผิง เข้ายึดนครนานกิงจากจักรพรรดิเจี้ยนเหวิน (ค.ศ. 1398 – ค.ศ. 1402) ต่อมาในวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1402 กองทัพของเอี้ยนหวางสามารถยึดนครนานกิงได้ และเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิหย่งเล่อ (ค.ศ. 1402 – ค.ศ. 1424)

ค.ศ. 1403 เจิ้งเหอได้รับพระบรมราชโองการจากจักรพรรดิหย่งเล่อ ให้ควบคุมการสร้างกองเรือมหาสมบัติหรือ “เป่าฉวน” การออกสมุทรยาตราทั้ง 7 ครั้งของเจิ้งเหอ อยู่ในช่วง ค.ศ. 1405 ถึง ค.ศ. 1433 โดยเดินทางไปเนิ่นกว่า 30 ประเทศในดินแดนอุซเบก เนปาล อินเดีย ชวา สุมาตรา อาระเบีย และแอฟริกา เป็นระยะทางการเดินเรือไกลกว่า 50,000 กิโลเมตร

ช่วงบั้นปลายชีวิตของเจิ้งเหอ มีหลักฐานอย่างเป็นทางการระบุว่า เจิ้งเหอได้ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1435 ขณะมีอายุได้ 64 ปี ที่นครนานกิง ภายหลังจากกลับจากสมุทรยาตราครั้งสุดท้ายได้ 2 ปี แต่มีการศึกษาบางแหล่งในปัจจุบันเชื่อว่าเจิ้งเหอได้ล้มป่วยและถึงแก่กรรม ค.ศ. 1433 บนกองเรือมหาสมบัติ ระหว่างเดินทางกลับจากนครนานกิง ที่นอกชายฝั่งเมืองท่าเซมารัง เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย (ปริวัฒน์ จันทร, 2548: น. 1-19)

ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าชาंपองก

การอพยพของคนจีน : ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าชาंपองกแห่งอุซเบก

คำว่า “ชาंपองก” เป็นการออกเสียงด้วยภาษาจีนท้องถิ่นมาจากคำว่า “ซานเป่า” (三保) ซึ่งชื่อนี้อาจเป็นชื่อเดิมหรือเป็นชื่อเล่นของเจิ้งเหอ ทั้งนี้ผู้คนยังนิยมเขียนอักษร “เป่า” (寶) ที่หมายถึงสมบัติ ของมีค่า แทนการใช้ “เป่า” (保) ที่หมายถึง ปกป้อง ดูแล ในการเรียกเจิ้งเหอด้วย ดังนั้นชื่อของเจิ้งเหอในภาษาจีนจึงสามารถเขียนได้ทั้ง 2 แบบ คือ 三保 และ 三寶 (สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์, 2562: น. 24)

คำว่า “ซำปอกง” ตรงกับแนวคิดพื้นฐานในศาสนาพุทธ นั่นคือ “แก้วสามประการ (Three Treasures)” ซึ่งอ้างอิงถึงสิ่งที่ชาวพุทธเลื่อมใส 3 อย่าง ได้แก่ “พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์” เมื่อแปลแนวคิดดังกล่าวเป็นภาษาจีนจะตรงกับคำว่า “ซำปอกง” (Charnvit Kasetsiri, 2005 : p. 8)

ถึงแม้ว่าเจิ้งเหอจะมิได้รับการยกย่องมากเท่าที่ควรในประเทศจีนแต่ในดินแดนต่าง ๆ ที่เจิ้งเหอและกองเรือแวะเยือนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุซาคเนย์ เจิ้งเหออยู่ในความทรงจำและได้รับการยกย่องเยี่ยงวีรบุรุษและเคารพนับถือเสมือนหนึ่งเทพเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเล เจิ้งเหอหรือซำปอกง กลายเป็นตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนในทุกประเทศของอุซาคเนย์ เจิ้งเหอถูกยกย่องให้เป็นเทพที่มีความสำคัญหนึ่งในสามของเทพที่ได้รับการยกย่องสูงสุด โดยเทพอีกสององค์ คือ เทพหยินเจียว (殷交) หรือ ไท่ส่วย (太岁) ซึ่งเป็นนายพลวีรบุรุษในประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์โจว เป็นเทพที่มีใบหน้าสีเขียว และเทพฝ่าจู่กง (法主公) ซึ่งเป็นเทพที่มีใบหน้าสีดำ มีมนต์วิเศษและมีความเชื่อว่ามีพลังศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการรักษาโรคมะเร็งไข้เจ็บ

เจิ้งเหอในฐานะเทพเป็นที่รู้จักในชื่อต่าง ๆ กัน แต่ชื่อที่รู้จักดีที่สุดคือ “ซำปอกง” ซึ่งแต่ละท้องถิ่นอาจออกเสียงเพี้ยนไปได้หลายรูปแบบ เช่น ซานปอกง ซานเป่ากง ซานเป่าต้าเหยียน หรือนามเต็มอย่าง ซานเป่าไท่เจียน เจิ้งเหอได้รับการยกย่องเป็นเทพเจ้าเมื่อใดนั้นไม่สามารถทราบได้แน่ชัด แต่ได้รับความเคารพอย่างกว้างขวางทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพประจำวันและในการเดินทาง จึงมีการก่อสร้างปูชนียสถานและสถานที่สำคัญเพื่อเชิดชูเกียรติและรำลึกถึงเจิ้งเหอในฐานะเทพเจ้าซำปอกงมากมาย (สีบแสง พรหมบุญ, 2548: น. 58-59)

สำหรับจุดประสงค์ในการบูชาซำปอกงหรือเจิ้งเหอนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับเทพองค์อื่น ๆ ของจีน กล่าวคือ เจิ้งเหอถูกยอมรับในเรื่องของความเสียสละ รักชาติ ซึ่งคุณสมบัตินี้เองเป็นสิ่งที่สร้างแรงศรัทธาของประชาชนมีต่อเจิ้งเหอ ซึ่งเทพเจ้าในคติความเชื่อของชาวจีนจำนวนหนึ่งคือบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ แต่เพราะคุณงามความดีที่ได้สร้างไว้ให้กับประเทศชาติหรือสังคม จึงเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นได้รับการยกย่องบูชา อาทิ กวนอู หานอู๋ ้งกษุย เป็นต้น (สุรสิทธิ์ อมรรณชศักดิ์, 2562: น. 27)

ประเทศจำนวนมากในเอเชียอาคเนย์ อาทิ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ กัมพูชา บรูไน และไทย ปรากฏโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งเกี่ยวข้องกับตำนานเรื่องเล่าของเจิ้งเหอหรือซำปอกง เช่น ศาลเจ้าซำปอกง ในประเทศอินโดนีเซีย บ่อน้ำซำปอกง ในประเทศมาเลเซีย วัดพญานาค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวัดกัลยาณมิตร กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไตรรัตน์นายกหรือ ซำปอกง

กองเรือมหาสมบัติของราชวงศ์หมิงได้แสดงถึงความเข้มแข็ง ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของจีนได้สร้างความประทับใจให้กับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ที่กองเรือได้เข้าไปเทียบท่า สำหรับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ดังกล่าว

การอพยพของชาวจีนสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศิริลักษณ์ มาศวิริยะกุล (2549, น.15) อธิบายว่า ในบรรดาดินแดนโพ้นทะเลที่ชาวจีนอพยพไปตั้งรกราก ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์หรือดินแดนที่ชาวจีนเรียกขานว่า “หนานหยาง” เป็นอาณาบริเวณที่ชาวจีนอยู่อาศัยมากที่สุด ซึ่ง “หนานหยาง” คือ ดินแดนที่มีทะเลติดกับประเทศจีนหาค่าที่ใกล้เคียงที่สุดน่าจะหมายถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน ดารุสสลาม รวมทั้งประเทศไทยและเวียดนาม ตลอดจนกัมพูชา เมียนมา นอกจากนี้ การกล่าวถึง “ชาวจีนในหนานหยาง” หมายถึงเฉพาะชาวจีนอพยพที่อาศัยเส้นทางการเดินเรือในทะเลจีนใต้ โดยไม่ได้รวมบรรดาชาวจีนที่เดินเท้าข้ามพรมแดนทางบกมายังผืนแผ่นดินใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

พิภู บุชบก (2556, น. 242) ได้อธิบายไว้ว่า จุดเริ่มต้นของการอพยพสู่ดินแดนต่าง ๆ ของชาวจีน มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการค้าทางทะเล นับตั้งแต่เริ่มมีการค้าทางทะเลชาวจีนก็เริ่มอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานยังดินแดนต่าง ๆ โดยเฉพาะสมัยราชวงศ์ซ่งและราชวงศ์หยวน ซึ่งเป็นช่วงที่การค้าของจีนเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการผลิต เทคโนโลยีการเดินเรือ อุตสาหกรรมต่อเรือที่ก้าวหน้า รวมถึงราชสำนักยังดำเนินนโยบายต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการค้าทางทะเล นอกจากนี้ ชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณมณฑลชายฝั่งทางตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ “ชาวฝูเจี้ยน” หรือ “ชาวฮกเกี้ยน” ซึ่งเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีความสามารถด้านการเดินเรือเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการค้าทางทะเลระหว่างจีนกับดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันออก เมื่อพ่อค้าชาวจีนเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการค้าทางทะเลทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของการค้าทางทะเลกับการอพยพสู่ดินแดนโพ้นทะเลของชาวจีนอีกด้วย

สักกรินทร์ นิยมศิลป์ (2555, น. 3) ได้อธิบายไว้ว่า การอพยพและเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นผลมาจากการสำรวจเส้นทางการเดินเรือของกองทัพเรือของจีน โดยมีการค้นพบว่าประวัติศาสตร์สมัยแรกของชาวจีนปรากฏอยู่ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 -1644) นอกจากนี้ ภูวดล ทรงประเสริฐ (2547, น. 36) กล่าวไว้ว่า นายพลเจิ้งเหอ นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์จีน ได้ส่งกองเรือไปสำรวจทะเลจีนใต้ และมหาสมุทรอินเดีย โดยคนจีนส่วนมากเป็นชาวกวางตุ้ง และฮกเกี้ยน ผู้คนที่ส่งออกไปสำรวจทะเลนั้นมีจำนวนมากที่อยู่ถาวร ณ ประเทศต่าง ๆ และมีได้กลับไปยังประเทศจีนอีก ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดการตั้งชุมชนของชาวจีนในพื้นที่ต่าง ๆ ตามเส้นทางการเดินเรือของกองทัพเรือของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น เริ่มต้นตั้งแต่ช่วงราชวงศ์ซ่งจนถึงราชวงศ์หมิง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยด้านการค้าทางทะเลของจีนและปัจจัยจากการสำรวจเส้นทางการเดินเรือของจีน ทำให้มีชาวจีนจำนวนมากมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังนั้นชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเอเชียอาคเนย์จึงถือว่าการนี้เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของจีนที่เข้มแข็งและยิ่งใหญ่ อีกทั้งยังเป็นความผูกพันระหว่างชาวจีนที่ไปตั้งรกรากในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์กับแผ่นดินแม่หรือจีนแผ่นดินใหญ่ของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการบูชาเจิ้งเหอในกลุ่มของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังว่าจะได้รับการคุ้มครองจากเจิ้งเหอ ซึ่งชาวจีนกลุ่มดังกล่าวมองว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชาแผ่นดินแม่ของตน การบูชาเจิ้งเหอในเอเชียอาคเนย์ยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังคงมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชาวจีนในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นเมืองท่าต่าง ๆ ที่กองเรือของเจิ้งเหอเคยไปเยือน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสมถวิล ลือชาพัฒนพร, 2549: น. 109-111)

ความเชื่อเรื่องซำปองของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย

ความเชื่อเรื่องซำปองในสยามหรือประเทศไทย

ชาวจีนในสยามเชื่อว่าซำปองเป็นพระที่เมตตาตามทานิยมและความโชคดีในทุกเรื่อง ชาวจีนจึงเคารพบูชาซำปอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังว่าองค์ซำปองจะประทานความโชคดีให้โดยเฉพาะเรื่องการค้าขาย นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถาม เรื่อง ความเชื่อเรื่องซำปองของคนไทยเชื้อสายจีน ทำให้ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมว่า ผู้คนที่เดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับซำปองนั้นต่างมีจุดประสงค์ที่คล้ายกัน คือ เพื่อขอพรและหวังว่าองค์ซำปองจะประทานความโชคดีให้

ความเชื่อเรื่องซำปองในสยามหรือประเทศไทยไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเริ่มต้นเมื่อใด กล่าวคือ กองเรือมหาสมบัติในการเดินทางท่องสมุทรครั้งที่ 3 ได้แวะมาที่สยาม ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างสยามกับมะละกา ตามหลักฐานของจีนในสมัยปลายศตวรรษที่ 16 ได้ให้ข้อมูลว่าที่ด่านตรวจภาษีด่านที่สองในแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนที่จะถึงเมืองหลวงหรือกรุงศรีอยุธยา มีศาลเจ้าบูชาเจิ้งเหอและยังกล่าวว่าเจิ้งเหอได้สร้างวัดไว้ในเมืองหลวงของสยามด้วย

วัดดังกล่าวเป็นวัดที่ใหญ่โตสวยงาม และมีพระพุทธรูปสูงเท่าหลังคาบ้าน อีกทั้งชาวสยามยังได้นำชื่อ ซำปอ หรือ ซานเปาของเจิ้งเหอ มาตั้งชื่อปากแม่น้ำว่า “อ่าวซำปอกง” คำว่า “ซำปอ” หรือ “ซานเปา” ของเจิ้งเหอ มีความหมายว่า แก้วสามดวง ทำให้ชาวสยามและชาวจีนในสยามซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน นำชื่อดังกล่าวไปสับสนปนเปกับ “พระรัตนตรัย” เมื่อมีการสร้างวัดพนัญเชิง ซึ่งบริเวณดังกล่าวเชื่อกันว่าเป็นจุดที่เจิ้งเหอและกองเรือมหาสมบัติมาจอดแวะ

ในการสร้างวัดพนัญเชิงและพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธานองค์ใหญ่ ในบริเวณชุมชนชาวจีนเก่าแก่อายุชยา ชาวจีนจึงมีความศรัทธาและกราบไหว้พระพุทธรูปองค์นี้ที่รู้จักกันในนาม “พระซำปอกง” ซึ่งในเวลาต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามหลวงพ่อดำที่วัดพนัญเชิงว่า “พระพุทธรูปรัตนนายก” ซึ่งมีนามเหมือนกับหลวงพ่อดำที่วัดกัลยาณมิตรซึ่งอยู่ฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวจีนฝั่งธนบุรีที่ส่วนช่วยกันสร้างและเรียกว่า “พระซำปอกง”

นอกจากพระซำปอกงที่จังหวัดอยุธยาและฝั่งธนบุรีของจังหวัดกรุงเทพมหานคร ยังมีปรากฏหลักฐานพระซำปอกงหรือหลวงพ่อดำ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนในวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เช่น หลวงพ่อดำ วัดอู่ภัยภาคการาม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลวงพ่อดำ วัดบ้านนาเหนือ จังหวัดนครศรีธรรมราช และหลวงพ่อดำ วัดหัวกระบือ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นต้น อีกทั้งยังปรากฏการสร้างศาลเจ้าซำปอกง ในบริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้และภาคตะวันออกของประเทศไทย (สืบแสงแสง พรหมบุญ, 2549: น.62-64)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเริ่มมีข้อถกเถียงกันว่าเจิ้งเหออาจไม่ได้เข้ามาที่อยุธยา กล่าวคือ มีการตั้งคำถามว่าเรือมหาสมบัติซึ่งมีขนาดใหญ่ของเจิ้งเหอนั้นจะสามารถแล่นมาในแม่น้ำเจ้าพระยาได้จริงหรือ เนื่องจากอยุธยาห่างจากทะเลประมาณ 100 กิโลเมตรและที่ตั้งของอยุธยาเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีแนวป้องกันทางธรรมชาติ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อเรือขนาดใหญ่ที่จะแล่นผ่าน

G.W. Skinner ได้แสดงความสงสัยว่าเจิ้งเหอได้เดินทางมาที่สยามด้วยตัวเองจริงหรือไม่ ในหนังสือ “Chinese Society in Thailand (1957)” ของเขานั้นได้กล่าวไว้ว่า “ไม่อาจกล่าวได้ว่าเจิ้งเหอเคยเดินทางมายังอยุธยาด้วยตัวของเขาเอง แต่แน่นอนว่าสยามในขณะนั้นอาจจะมีการไปเยือนของสมาชิกคนสำคัญในคณะของเจิ้งเหอ เช่น หม่าฮวน หุงเป่า และเพียชิน”

จากสมุทราทรราชทั้ง 7 ครั้ง ระหว่าง ค.ศ. 1405-1433 มีเพียง 3 ครั้งเท่านั้นที่มีการมาเยือนสยามหรืออยุธยา ได้แก่ สมุทราทรราชครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1407-1409) สมุทราทรราชครั้งที่ 6 (ค.ศ. 1421-1422) และสมุทราทรราชครั้งที่ 7 (ค.ศ. 1431-1433) สยามได้รับการมาเยือนจากคณะทูตของเจิ้งเหอเท่านั้น ดังนั้นมีความเป็นไปได้ว่าเจิ้งเหออาจไม่เคยมาที่สยามหรืออยุธยาในเวลานั้น (Charnvit Kaset Siri, 2005: p. 3-9)

การปรากฏรูปเคารพเจิ้งเหอในประเทศไทย

การปรากฏรูปเคารพเจิ้งเหอในประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนจีนในประเทศไทยเกี่ยวกับเรื่อง “ซำปอกง” ตามข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่สำรวจ อย่างไรก็ตามจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจและข้อมูลจากแบบสอบถามมีประชาชนจำนวนมากที่ไม่ทราบไม่สามารถแยกแยะ หรือไม่มีความรู้ว่ารูปเคารพต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับเจิ้งเหอ หรือซำปอกง

รูปเคารพเจิ้งเหอในลักษณะพระพุทธรูป

1. วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดพนัญเชิง ตั้งอยู่ริมฝั่งทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลกระมัง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นวัดที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 วัดพนัญเชิง เป็นวัดที่มีมาแต่โบราณ ก่อนที่พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา 26 ปี ไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้างตามพงศาวดารเหนือว่า พระเจ้าสายน้ำผึ้งเป็นผู้สร้างและพระราชทานนามว่า “วัดเจ้าพระนางเชิง” (ศิลปากร, 2542: น. 108)

พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ระบุว่า หลวงพ่อโตเป็นพระองค์หนึ่งซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในหมู่ชาวจีนมากโดยเรียกกันว่า “ซำปอกง” นอกจากชาวไทยแล้วยังมีผู้มีเชื้อสายจีนหลงใหลกันมากกราบไหว้บูชาจำนวนมากและเป็นประจำทุกปี

จากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจพบว่า พระพุทธไตรรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารใหญ่ภายในวัด บริเวณด้านหน้าพระวิหารมีจุดให้ประชาชนจุดธูปและเทียนสักการะ ซึ่งมีการจุดเทียนสีแดงเหมือนวัดจีน ฐานวางสิ่งสักการะและกระถางธูปมีลวดลายแบบจีน นอกจากนี้มีความเหมือนกันระหว่างวัดพนัญเชิงและวัดกัลยาณมิตรคือ บริเวณด้านหน้าวิหารมีป้ายไม้ความว่า “天地父母” ซึ่งเป็นข้อความที่มักจะปรากฏในศาลเจ้าของชาวจีนแต่จี๋วและไหหลำ ซึ่งข้อความดังกล่าวภาษาจีนแต่จี๋วอ่านว่า “เทียนเต่เป่โบ๊” แต่ในภาษาจีนกลางอ่านว่า “เทียนตี้ฟู่มู่” ซึ่งแปลว่า “ฟ้า ดิน พ่อ แม่”

เมื่อเข้ามาในวิหารใหญ่แล้วจะพบกับพระพุทธไตรรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ซำปอกงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ในวิหาร ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนจำนวนมากกำลังนั่งกราบไหว้พร้อมกับถวายผ้าไตรเพื่อนำไปห่มองค์หลวงโต นอกจากวิหารใหญ่แล้วยังมีจุดที่น่าสนใจคือ ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก ที่มีประชาชนจำนวนมากมาขอพรเรื่องความรัก การงาน เงินทอง และศาลเจ้าเทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย

จุดปักธูปและเทียน
ถ่ายเมื่อ 13 มีนาคม 2565

ป้ายไม้ความว่า “天地父母”
ถ่ายเมื่อ 13 มีนาคม 2565

พระพุทธรูปรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ภายในวิหาร
ถ่ายเมื่อ 13 มีนาคม 2565

ศาลเจ้าเทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย
ถ่ายเมื่อ 13 มีนาคม 2565

ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

(ที่มา: <https://www.sanook.com/travel/1426565/>)

เจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

(ที่มา: <https://www.tnews.co.th/contents/341542>)

2. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

วัดกัลยาณมิตร ตั้งอยู่ที่ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ (ถนนเทศบาลสาย 3) แขวงวัดกัลยาณมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ตามประวัติการสร้างวัด กล่าวว่า เจ้าพระยานิกรบดินทร์มหินทรมหา กัลยาณมิตร (โต) ต้นสกุลกัลยาณมิตร ว่าที่สมุหนายก ได้อุทิศบ้านและที่ดินบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเดิมทีบริเวณดังกล่าวเป็นหมู่บ้านที่มีภิกษุจีนพำนักอยู่ ในเวลาต่อมาเรียกว่า “หมู่บ้านกุฎิจีน” สร้างเป็นวัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2368 และน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่า “วัดกัลยาณมิตร”

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระวิหารหลวงพระประธาน พระราชทาน เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ชื่อ พระพุทธไตรรัตนนายก หรือหลวงพ่โต โดยมีพระประสงค์จะให้ วัดดังกล่าวเหมือนกับกรุงเก่า คือ มีพระโตอยู่นอกกำแพงเมืองอย่างเช่นวัดพนัญเชิง หลวงพ่โตกลายเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูง โดยเฉพาะในหมู่ชาวจีน ซึ่งพระพุทธไตรรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ถูกเรียกชื่อแบบจีนว่า “ซำปอ ฮุดกง” หรือ “ซำปอกง”

หลวงพ่โตในวัดกัลยาณมิตรเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 5 วา 3 คอกคืบ สูง 7 วา 2 คอกคืบ 10 นิ้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างและพระราชทานช่วยเจ้าพระนิกรบดินทร์ เสด็จก่อพระฤกษ์เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2380 อยู่ภายในพระวิหารขนาดใหญ่อยู่กลางวัด ตรงกลางระหว่างวิหารเล็กและพระอุโบสถ

จากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจพบว่า พระพุทธไตรรัตนนายก หรือหลวงพ่โต ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารใหญ่ภายในวัดกัลยาณมิตร บริเวณด้านหน้าพระวิหารมีซุ้มประตูที่เป็นศิลปะแบบจีนเหมือนกับซุ้มประตูของศาลเจ้าจีนหรือวัดจีน เครื่องสักการะบูชาที่ใช้สักการะหลวงโตบริเวณด้านหน้าวิหารมีลักษณะเป็น

เทียนสีแดงลายมังกร พร้อมทั้งมีตัวอักษรจีนปรากฏอยู่เหมือนกับเครื่องสักการะในศาลเจ้าจีนและวัดจีน ด้านหลังบริเวณจุดปักธูปและเทียนมีองค์เทพเจ้าจีนประดิษฐานอยู่เพื่อให้ประชาชนได้สักการะบูชา

เมื่อเดินผ่านซุ้มประตูจะพบองค์เทพที่กึ่ง ซึ่งเป็นเทพฟ้าดินให้พุทธศาสนิกชนทั้งคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนสามารถสักการะบูชาก่อนเข้าไปสักการะหลวงพ่โตภายในวิหาร ซึ่งการปรากฏองค์เทพดังกล่าวเป็นการบูชาตามความเชื่อของจีน ซึ่งจะต้องบูชาเทพที่กึ่งก่อนที่จะบูชาเทพอื่น ๆ ในลำดับถัดไป นอกจากนี้ด้านหลังขององค์เทพที่กึ่ง มีแผ่นป้ายสลักตัวอักษรจีนสี่เหลี่ยมความว่า “天地父母”

ด้านซ้ายของวิหารหลวงพ่โตจะมีองค์จำลองของหลวงพ่โตอยู่ 2 องค์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีใบหน้าที่แตกต่างกัน เมื่อเข้ามาในวิหารใหญ่แล้วจะพบกับพระพุทธรูปไตรรัตนนายกหรือหลวงพ่โต ซ้ำปกอง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ภายในวิหาร นอกจากนี้ภายในวัดยังมีการประดับตกแต่งด้วยศิลปะแบบจีน อาทิ เสาหินปูนที่แกะสลักเป็นรูปมังกรพันเสา

จากการลงพื้นที่สำรวจ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาสักการะหลวงพ่โตอยู่ตลอดเวลา จึงสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้คนยังมีความเชื่อและความศรัทธาเลื่อมใสในองค์หลวงพ่โต ซึ่งเป็นรูปเคารพตัวแทนของเจิ้งเหอในลักษณะของพระพุทธรูป

ซุ้มประตูศิลปะแบบจีน
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

จุดปักธูปและเทียน
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

องค์เทพที่กึ่ง
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

องค์หลวงพ่โตจำลอง
องค์ที่ 1
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

องค์หลวงพ่โตจำลอง
องค์ที่ 2
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

พระพุทธรูปรัตนนายก หรือ
หลวงพ่โต ภายในวิหาร
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

เสาหินปูนแกะสลักรูปมังกร
ถ่ายเมื่อ 18 ธันวาคม 2564

รูปเคารพเจิ้งเหอในลักษณะเทพเจ้าจีน

1. วัดทิพยวารีวิหาร กรุงเทพมหานคร

วัดทิพยวารีวิหาร หรือ กัมโล่วยี่ เดิมทีเป็นวัดญวนเก่าแก่ที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี ใน พ.ศ. 2319 โดยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระราชทานที่ดินฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาให้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวญวน จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า วัดนี้ได้ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ องค์เชียงสือ ซึ่งเป็นหลานเจ้าเมืองเว้แห่งเวียดนามที่เคยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและได้ลักลอบหนีกลับเมืองญวน กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงแคลงพระทัย จึงได้โปรดเกล้าฯให้ชาวญวนย้ายออกไปอาศัยอยู่ที่อื่นเพื่อให้ห่างจากพระนคร ดังนั้นวัดทิพยวารีวิหารจึงสร้างไว้พระสงฆ์จำพรรษาหลายปี

พ.ศ. 2439 พระอาจารย์ไผ่ชัน พระภิกษุจีนชาวมณฑลหูหนาน ได้จาริกมาจำพรรษาที่วัดแห่งนี้ และได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่จนวัดอยู่ในสภาพสมบูรณ์สวยงาม พ.ศ. 2452 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดทิพยวารีวิหาร” สาเหตุที่ได้พระราชทานนามดังกล่าว เพราะภายในวัดแห่งนี้มี “บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์” อยู่ในวัดมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ หมออุโต้ว เทพปรองดองหรือเทพแห่งความรัก พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หลวงจีนคณาณัติจินพรต และเทพมังกรเขียว (ศุภลักษณ์ สุนทรมัญญ์, ธันวา ประทุมสุวรรณและธัชชรัตน์ ทองสวัสดิ์, 2564: น. 20)

ความเป็นมาของรูปเคารพเจิ้งเหอที่วัดทิพยวารีวิหารไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน ปรีวัฒน์ จันทร (2548, น. 70) ได้นำเสนอรูปเคารพของเจิ้งเหอที่วัดทิพยวารีวิหาร ที่มีลักษณะเทพเจ้าจีน โดยมีรูปร่างเป็นผู้ชายในชุดนักรบ อยู่ในท่ายืน มือขวาถือกระบอง มือซ้ายกำแน่นและวางที่เอว ซึ่งเป็นรูปแทนเจิ้งเหอในฐานะแม่ทัพกองเรือมหาสมบัติ

จากผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจพบว่า วัดทิพยวารีวิหารมีศิลปะแบบจีนอย่างชัดเจนตั้งแต่บริเวณซุ้มประตูหน้าวัดจนถึงอาคารและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภายในวัด บริเวณที่ให้ศาสนิกชนเข้ามาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีการจัดรูปแบบและวิธีการไหว้แบบจีน ภายในวิหารบริเวณตรงกลางเป็นที่ประดิษฐานของพระประธานศิลปะแบบจีน จำนวน 3 องค์ บริเวณด้านข้างของวิหารจะมีองค์เทพต่าง ๆ ของจีนประดิษฐานเพื่อให้ประชาชนได้สักการะบูชา รวมถึงองค์เทพห้าป่องกที่มีลักษณะเป็นองค์เทพผู้ชายสวมชุดเกราะลวดลายแบบจีน อยู่ในลักษณะท่ายืน ในมือขวาถือกระบองประดิษฐานอยู่ในวิหาร

ซุ้มประตูวัดศิลปะแบบจีน
ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2565

จุดบัพฐูปและวางเครื่องสักการะ
ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2565

พระประธาน 3 องค์ ภายในวิหาร
ถ่ายเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2565

เทพเจ้าชาปอง
(ปริวัฒน์ จันทร, 2548)

บทสรุป

เจิ้งเหอ ถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในประวัติศาสตร์จีน สืบเนื่องจากการสมุทรยาตราทั้ง 7 ครั้ง ทำให้เกิดตำนานเล่าขานและความเชื่อเรื่องชาปองในพื้นที่อุษาคเนย์ซึ่งอยู่ในเส้นทางการเดินเรือของเจิ้งเหอ ปัจจัยที่ทำให้เจิ้งเหอเป็นที่ยอมรับในฐานะเทพเจ้าชาปอง ได้แก่ การถูกยอมรับในเรื่องของความเสียสละ รักชาติ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เองเป็นสิ่งที่สร้างแรงศรัทธาของประชาชนมีต่อเจิ้งเหอ ซึ่งเทพเจ้าในคติความเชื่อของชาวจีนจำนวนหนึ่งคือบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ แต่เพราะคุณงามความดีที่ได้สร้างไว้ให้กับประเทศชาติหรือสังคม จึงเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นได้รับการยกย่องบูชา

ชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในเอเชียอาคเนย์ตามเมืองท่าต่าง ๆ ที่เจิ้งเหอไปเยือนจึงมีความเชื่อเรื่องชาปองอย่างมาก โดยมีจุดประสงค์เพื่อหวังว่าจะได้รับการคุ้มครองจากเจิ้งเหอ ซึ่งชาวจีนกลุ่มดังกล่าวมองว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชาแผ่นดินแม่ของตน สำหรับความเชื่อเรื่องชาปองของคนจีนในประเทศไทยนั้น มีข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ว่า เจิ้งเหออาจไม่ได้เข้ามายังอยุธยาหรือสยามในขณะนั้น และคาดว่าน่าจะเป็นคณะติดตามในกองเรือที่เข้ามายังอยุธยามากกว่า

นอกจากนี้ในอดีตมีการบันทึกเรื่องราวความเชื่อเรื่อง ชาปอง และการปรากฏของรูปเคารพเจิ้งเหอหรือเทพเจ้าชาปองทั้งในลักษณะพระพุทธรูปซึ่งถูกขนานนามว่า พระพุทธไตรรัตนนายก หรือ หลวงพ่อโต ได้แก่ วัดพนัญเชิง และวันกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร อีกทั้งยังมีรูปเคารพในลักษณะเทพเจ้าจีน ได้แก่ วัดทิพยวารีวิหาร แต่หลังจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทำให้ทราบว่าปัจจุบันความเชื่อเหล่านั้นเริ่มจางหายไปตามกาลเวลา มีผู้คนจำนวนไม่มากที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่อง ชาปอง อีกทั้งยังไม่สามารถแยกแยะ หรือไม่มีความรู้ว่ารูปเคารพต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับเจิ้งเหอ หรือชาปอง

บรรณานุกรม

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสมถวิล ลือชาพัฒนพร. (2549). 30 ปี ความสัมพันธ์ไทย-จีน 600 ปี ซำปอกง เจิ้ง
เหอกับ อยุรยาและอุซาคเนย์. กรุงเทพฯ. โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคม
 สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- ปรีวัฒน์ จันทร. (2548). 600 ปี สมุทธยาตราเจิ้งเหอ แม่ทัพเรือผู้กลายมาเป็นเทพเจ้า “ซำปอกง”
อันศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน
- ปรีวัฒน์ จันทร. (2553). เจิ้งเหอ แม่ทัพชั้นที่ “ซำปอกง”. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน
- พิภู บุชบก. (2556). แนะนำหนังสือเรื่อง การก่อตัวและพัฒนาการของสังคมจีนในเอเชียตะวันออกเฉียง:
เครือข่ายการค้าของพ่อค้าชาวจีน การอพยพ และแนวโน้มการรวมกลุ่ม. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์
 2565, จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/download/239145/163269/>
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). **จีนสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ไฮเออร์.
- ศิลปากร, กรม. **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
 (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539). หน้า
 108
- ศิริลักษณ์ มาศวิริยะกุล. (2549). **บทวิเคราะห์เกี่ยวกับชาวจีนในเอเชียอาคเนย์**. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์
 2565, จาก [www.polpacon7.ru.ac.th/download/article/บทความ %2029.doc](http://www.polpacon7.ru.ac.th/download/article/บทความ%2029.doc)
- สืบแสงแสง พรหมบุญ. (2548). “**เอกสารหมายเลข 3: เจิ้งเหอ ซำปอกงและอุซาคเนย์**.” เอกสาร
 ประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง 30 ปี ความสัมพันธ์ไทย-จีน 600 ปี ซำปอกง เจิ้งเหอ กับอายุรยา
 และอุซาคเนย์, 25 พฤศจิกายน.
- สืบแสงแสง พรหมบุญ. (2549). **เจิ้งเหอ ซำปอกงและอุซาคเนย์**. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน
- สักกรินทร์ นิยมศิลป์. (2555). **คลื่นลูกที่สี่: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่**.
 สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [http://www.idsa.ipsr.mahidol.ac.th/article_download
 คลื่นลูกที่สี่%20เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่.pdf](http://www.idsa.ipsr.mahidol.ac.th/article_download/คลื่นลูกที่สี่%20เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่.pdf)

สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์, 2562. “รูปเคารพเจิ้งเหอในสังคมไทย”. วารสารศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 20 (2): 21-52.

ธันวา ประทุม, ฤชรัชต์ ทองสวัสดิ์ และศุภลักษณ์ สุนทรมัญญ์. (2564). **จีนเจียยู่อี้ จีนนี้ฮวดไ้ สวัสดิ์ปีใหม่จีน**

2564. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER6>

Charnvit Kasetsiri. (2005). “Zheng He – Sam Po Kong: History and Myth in Thailand.”

Documents for the academic seminar entitled 30 Years, 600 Years of Thai-Chinese

Relations, Sampokong Zheng He and Ayudhya and Southeast Asia, November 25.